

НОВИНАРИ У ПОСЕТИ
НАТОУ У БРИСЕЛУ
И МОНСУ

КВАКА 22

У покушају да се дефинише НАТО у овом тренутку помоћи ће и навођење ударне речи која се најчешће изговара у његовом штабу у Бриселу – трансформација. НАТО је у покрету, мењању, слажу се углавном сви наши домаћини. Наравно, они не пропусте прилику да скрену пажњу да ће управо због те чињенице јаз између чланица НАТОа и оних које то нису, а желе да буду, како време пролази бивати све већи.

Недавно је група од десетак новинара Србије и Црне Горе и Босне и Херцеговине боравила у дводневnoj посети Главном штабу НАТОа у Бриселу и Савезничкој команди за операције НАТОа у Монсу. Била је то прилика да се, званично и незванично, обавестимо о многим питањима важним за дефинисање профила НАТОа данас, али и да чујемо занимљиве одговоре на питања која у овом тренутку прилично муче јавност обе земље.

Нешто што се никада није променило и што остаје главна одлика Северноатлантског савеза, по дубоком убеђењу наших домаћина – јесте демократија. Међутим, како је један од главних задатака НАТОа очување сигурности његових чланица, како се мењају сигурносни оквири, мењају се и његови задаци. Јер, кажу, уколико НАТО није корисна и искористива институција, чему његово постојање. Изазови данашњице постављају нове смернице, а не прошлост или далека и неизвесна будућност. За већину људи НАТО је војна организација, јер је управо то његов најизложенији део. Себе ипак види као политичко-војну организацију, са елементима дипломатије. Да би НАТО уопште ушао у процес промена био је неопходан велики психолошки корак – деловање изван граница држава чланица. И то је дошло са променом изазова. Борба против тероризма и спречавање ширења оружја за масовно уништење већ су дуже време на листи водећих изазова за НАТО, али су распад неких земаља и заоштравање безбедносне ситуације с тим у вези, релативно нови проблеми.

■ ПРВО ТРАНСФОРМАЦИЈА, ПА ОНДА ПРОШИРЕЊЕ

Кључна промена у односу према тероризму догодила се после 11. септембра, када он постаје међународни проблем, а не унутрашња ствар држава. Да ли је НАТО данас Северноатлантски савез под утицајем САД, евроатлантски савез или глобална организација, свакако је важно питање за покушај његовог дефинисања. Понуђени су нам овакви одговори: У неколико случаја САД нису успеле да користе НАТО као свој инструмент, јер за то није постигнута сагласност свих држава чланица. Европски саве-

зници су тражили да НАТО интервенише у Босни, али и да не интервенише у Ираку. Док је текла препирка између САД и европских партнера око Ирака, неки су помислили да је то крај НАТОа. Испоставило се да право на *He*, ипак постоји. НАТО јесте глобална организација, јер поседује способности да реагује на опасности на глобалном нивоу, али није и светски полицајац. Зашто? Јер за све операције НАТОа државе чланице издвајају средства. После одлуке на политичком нивоу, постигнуте консензусом, свака од чланица у одређеној операцији учествује према својим могућностима. Такве операције носе и одређене ризике, а земље чланице неће ући у те ризике уколико њихови интереси нису угрожени. Поставља се питање и реалних могућности за деловање на глобалном нивоу, које произилази из питања у колико операција се НАТО може укључити у истом тренутку. Његових 17.000 војника су на Косову, где ће остати све до успостављања одрживог политичког система.

На 15.000 војника повећане су снаге у Авганистану. Укупан број војника НАТОа је физички лимитиран, стратегије се могу мењати, али не и број војника. Он има јасне границе.

Најављени Самит у Риги фокусиран је на трансформацију. Прво трансформација, па онда проширење – јасно се чује у најави тог догађаја. Између редова се чита и то да је пријем у НАТО неких земаља бивших република СССР-а, чији стандарди на скоро свим нивоима организације друштва нису били ни приближни стандардима Савеза,

а ни многих других земаља које стоје у реду за пријем у НАТО или Партнерство за мир, усмерио је буџет Савеза углавном у том правцу, и он се сада поприлично троши на подизање тих одредница на ниво компатибилности, или употребне вредности. Док год се то не нивелише, нових пријема неће ни бити. Зато је и Самит у Риги предвиђен само за чланице НАТОа, али не и Партнерства за мир.

Конкретни показатељи, а то су најчешће бројке, кажују да у том оперативном делу трансформација у НАТОу тече тако што се

“On-the-Record”
са господином
Џејмсом Апатурајем
(James Appathurai),
портпаролом НАТОа

ХОД ПО ТАНКОМ ЛЕДУ

које треба да испоруче. Мислим да је хапшење те двојце људи апсолутни услов. Када је реч о партнерству или чланству, увек сам сматрао да се ствари решавају појединачно за сваку државу, те се то мора примењивати и у овом случају. Моје искуство говори да се овде ради о јаком политичком предуслову, и ја не видим начин на који би се он избегао. Све док се не успостави потпуна сарадња, ми нећемо моћи да кренемо напред.

Уколико резултати референдума у Црној Гори буду такви да она постане независна држава и ако НАТО започне преговоре о њеном прикључивању у Партнерство за мир, хоће ли ти исти услови важити и за Црну Гору?

– Прво правило представника за штампу јесте да не одговара ни на једно питање уколико ће морати бар једном да употреби реч ако. Овде већ видим три ако, које бих морао

да употребим. Не могу спекулисати са тим шта би Савез одлучио у таквим околностима. Садашња ситуација је таква каква јесте, референдум је пред нама, и то релативно скоро. То је прилика да људи изнесу своје мишљење, а онда ће се наставити и са политичким процесом, у коме ће савезници одлучивати и о томе. Шта ће 26 савезника одлучити, ја заиста не могу да претпоставим. То би било ходање по веома танком леду.

Пред нама је 5. април, рок који је Европска унија дала Србији и Црној Гори, после кога, уколико се ситуација не реши, неће бити преговора око Споразума о стабилизацији и придруживању. Да ли на основу извора НАТОа мислите да ће се нешто до тог датума догодити? Имали смо лажну узбуну када се говорило да је Младић, наводно, ухапшен. Да ли се у то време нешто заиста и догађало?

риплику да поставе питања господину Џејмсу Апатурају имали су сви новинари, како су нас у НАТОу дефинисали, Балканске регије. Било нас је петоро из СЦГ (четворо из Србије и један из Црне Горе) и четворо из БиХ. Пањживом читаоцу неће промаћи и неколико према одговарајућем делу Регије дефинисаних питања.

Једини политички услов за улазак у Партнерство за мир наше две земље јесте сарадња са Хашким трибуналом, односно предаја Караџића и Младића. Може ли држава бити прихваћена условно, с тим да у наредну годину дана, на пример, реши то питање?

– Тренутна ситуација у НАТОу је таква да се неће моћи постићи консензус да уђу у Партнерство за мир ни Србија и Црна Гора, а ни Босна и Херцеговина, уколико обе државе не буду испоручиле те

смањује број људи у Главном штабу (1993. године било их је 32.000, 2006. само 9.000), а повећава у операцијама. Савезничка команда за операције НАТО у Монсу (SHAPE) сада броји 1.100 људи, а било их је двоструко више. Таква трансформација, по мишљењу стручњака тог Савеза води до веће ефикасности, интероперабилности (још једна важна реч за НАТО) и могућности бржег и бољег ангажовања. Снаге НАТО за брзо реаговање (NRF) кључни су елементи те трансформације.

Наше логично питање било је и какав би у тој констелацији био идеалан официр Савеза за 21. век, када се зна да је НАТО међународна организација коју чине људи различитих религија, култура, система вредности. Или, где је граница између националног – појединачног, и међународног – глобалног у том профилу. Одговор је да је то образован, обучен и добро плаћен професионалац, који може и треба да задржи све одлике своје нације, а оно што сви мора бити заједничко јесте управо тај професионални део. Језик, војничка знања и њихова употреба морају се нивелисати према стандардима Савеза.

■ БАЛКАН

Пресавијајући карту Балкана, НАТО као једину могућност да се не вратимо у сукобе види интеграцију – дугорочан процес током којег би му се придружиле све балканске земље, постојајући при том "они који пружају сигурност", а не само "они који је примају". На путу за НАТО су Хрватска, Албанија и Македонија, а на чекању за Партнерство за мир Србија и Црна Гора и Босна и Херцеговина. Битна питања која обухвата MAP, Програм одређен за прву групу земаља, јесу како се спроводе реформе, која су најважнија политичка питања и питања одбране, да ли је та земља дестабилизациони или стабилизациони фактор у региону, како тече консолидација демократије и

– Чуо сам то исто што и ви. А да и имам конкретније обавештајне податке, не бих вам их могао дати, мада ми морате веровати да не располажем никаквим подацима те врсте. Чуо сам за многе датуме до којих је, наводно, генерал Младић требало да буде ухапшен. Надам се, а и НАТО се нада да ће следећи рок бити тај у коме ће генерал Младић бити изведен пред лице правде. За људе Србије и Црне Горе је битно да схвате да је и за њих боље да Младић буде ухапшен што пре, а не касније. Он целу вашу земљу спречава да крене напред. Он вас све вуче уназад, и заиста је штета што једна особа толико људи држи у неизвесности.

Шта би се догодило када би Ратко Младић био ухапшен, а Радован Караџић не. Постоји ли могућност да СЦГ и БиХ буду позване у Партнерство за мир, а после тога и у НАТО?

– Врло је тешко одговорити на то питање, тешко је предвидети шта би земље чланице одлучиле. Савез сваку земљу процењује по њеним заслугама, појединачно. Веома је важно да се и господин Караџић суочи са правдом у Хагу. То је политички услов, али и политичка реалност коју су државе чланице НАТО врло јасно изрекле. Он није у Хагу, и то је основни разлог зашто обе земље нису у Партнерству за мир. Његово хапшење би сасвим сигурно била могућност да се уклони та велика препрека.

Ефор и НАТО су званично саопштили да не постоје докази да су Караџић и Младић у Босни. На који начин се очекује да БиХ испуни ту обавезу ако се зна да ни један ни други нису на њеној територији?

– Такву изјаву нисам видео нигде, мада је не поричем. Где су они и на који начин влада треба да испуни своје обавезе – то је свакако изазов. Знате да је Влада Хрватске успешно отклонила једну од главних политичких препрека, јер су учинили све да се генерал Готовина, који се није налазио у Хрватској, нађе у Хагу. Они су заиста врло активно радили на томе. Не знам где су Караџић и Младић, али знам да где год да јесу, надлежне владе имају примарну одговорност да они заврше тамо где треба.

Да ли НАТО или било која земља чланица даје логистичку подршку Србији и Црној Гори да се лоцира Младић, или на би-

ло који други начин помаже одговарајућим службама у СЦГ?

– Нисам у могућности да дам одговор на то питање.

Који су планови НАТО за западни Балкан у односу на будући статус Косова, и све будуће статусе у региону?

– Став генералног секретара НАТО јесте да је једина могућност за трајни мир у том региону интеграција у структуру Савеза. То је пре свега чланство у Партнерству за мир. Не знамо да ли то значи да ће сви бити потпуно укључени у те интеграције, није сигурно ни да су све стране заинтересоване за то. Генерални секретар мисли да су интеграције најбоља гаранција мира и стабилности на Балкану. У међувремену, НАТО је у улози онога ко даје подршку. Дакле, има споредну улогу. Савез није једна од страна у преговорима о Косову. Кфор има 17.000 војника и они ће остати на Косову све док то буде потребно, док сигурносна ситуација не буде таква да се политички процеси могу нормално одвијати. Три земље из региона су већ формално у плану за чланство, пред нама су самити НАТО, један крајем ове године, други 2008, то ће бити прилика да се иде даље. Процес ће се одвијати по заслугама сваке земље појединачно.

У марту 2004. године НАТО је, рецимо то ублажено, био изненађен ескалацијом насиља на Косову. Сада смо у раној фази преговора и још не знамо какав ће бити њихов резултат. Да ли су у НАТОу у току одређене припреме за неке нове ризикантне ситуације?

– За НАТО је то што се догодило 2004. године сасвим сигурно било изненађујуће. Тада смо добро научили лекцију и сада примењујемо то што смо научили. Кфор управо трансформише структуру својих снага. Сада ће то бити снаге са посебном наменом. Мале формације, оперативније, али ће број војника остати исти. Те јединице ће се боље профилисати, оне ће бити мобилније, присутније на терену, што значи да ће бити и видљивије. Све ће то појачати комуникацију са локалним становништвом и омогућити да се створе везе које ће помоћи бољем предвиђању догађаја. Кфор је иначе појачан после догађаја о којима говоримо, неколико стотина војника је дошло као појачање, то су углавном немачки војници.

Јавност у СЦГ је, после бомбардовања НАТОа 1999, прилично неповерљива када је реч о сарадњи са тим савезом. Које

су то основне користи за СЦГ које би требало предочити када говоримо о сарадњи са Северноатлантским савезом?

– Последњих 15 година јасно смо сагледали да будућност војске није национална, него мултинационална, и то у два смера. Прво, у мултинационалним операцијама неопходна је сарадња различитих војски. Нико више сам не спроводи војне операције. Ако желите допринети међународном миру и сигурности, а не сумњам да то сви желимо, морамо сарађивати. НАТО је у суштини организација која поставља стандарде којима се омогућује земљама да заједно раде. Швеђани су у партнерству са Савезом, Мароканци такође, јер то свима омогућује да говоре истим језиком, да имају доктрине које су компатибилне, везе које су компатибилне... Најједноставније речено, уколико официр из Канаде сарађује са официром из Холандије и жели да му пренесе неке информације, он ће имати на располагању начин разумљив за обе стране. Канадски метак ће се користити и за холандске пушке... НАТО има дугогодишње искуство у реформи одбране, добар и проверен начин да се осигура најбољи прорачун, буџет, командни систем, реформе, да би одређена зем-

њених институција... Како НАТО није само војни савез, питање придруживања неке земље није само питање њеног министарства одбране, већ и читаве државе, владе, министарства правосуђа и подршке јавности. У традицији балканских земаља су велике војске усмерене на одбрану територија. Сада су потребне снаге које ће се лако размести по терену, с тим што њихов број треба смањити, а учинити их покретним. Земље Балкана тешко подносе кад им дирнете у војску, чуло се у НАТОу, а те војске живе у свом сопственом балону. Организација је јасна и подразумева одговор на три питања: шта хоћете, колико снага имате и колико можете да платите?

У чекаоници на Партнерство за мир, тек на корак од првог корака за сарадњу са Савезом, налазе се две балканске земље – Србија и Црна Гора и Босна и Херцеговина. Мада звуче као четири, а у Бриселу смо чули на чистом енглеском и онај чувени фазон о фудбалској утакмици која прераста у турнир. Е, у тој утакмици за Партнерство правила су јасна. Прво Хаг, па све остало.

Колеге из БиХ, морамо признати, потрудиле су се да објасне да ни генерал Ратко Младић ни Радван Караџић нису на њиховој територији. Уследило је занимљива закључак: *Ако знате где нису, онда знате и где јесу*. Стога и даље политички услов за обе земље остаје исти. Оцењено је и да реформа одбране у обе земље иде добро, у БиХ, с обзиром на најновија догађаја, нешто боље него у СЦГ. Мада је новим људима у Министарству одбране СЦГ сасвим јасно указано признање за изузетну професионалност, што је и довело до отварања канцеларије Северноатлантског савеза за СЦГ у Београду, која ће ускоро почети са радом, како је најављено у Бриселу, а подржаваће Групу за реформу одбране. Нисмо пропустили да питамо и да ли је могуће да СЦГ уђе у Партнерство за мир, а да се не реши питање Младића и Караџића. То питање је, очигледно, било очекивано, а одговор прилично сложен: Формално не, сада нема омењивања у при-

ступу, али савезници будно прате шта се дешава у региону. Хоће ли Савез отворити нову дискусију у којој ће се тражити нови консензус – видећемо. Наравно, ово сазнајемо незванично, а званичан одговор на исто питање добили смо од портпарола НАТОа, који такође имате прилику да прочитате. У питању су нијансе, али их свакако треба осетити. Чуле су се чак и формулације: не улазећи у кривицу, да ли постоји или не, али две земље не могу бити таоци два човека, који, чак и ако је то жртвовање, треба да се жртвују за будућност свог народа. И, хапшење Младића је осетљиво питање – за већину Срба то би била грешка. Зато Влада мора или прилично брзо да реагује, или да заборави на то – јер нису довољно политички јаки за толику неодлучност.

Модел "Квака 22" помиње се у одређењу ситуације са Младићем и Караџићем, други део истог модела су, кажу, и средства која већ постоје у амбасадама чланица Савеза у Београду, спремна за улагање у СЦГ, а не могу бити искоришћена док се овај политички услов не испуни.

Прилично навикнути на такав редослед, питали смо и који је услов следећи. Кажу, да смо све друге испунили, да су у нашем делу света границе недавно постављене, те би било трагично уколико их не задржимо.

"Србија и Црна Гора има доста тешкоћа", закључују наши домаћини. "Финансијских, проблема са комуникацијом, привредом која не напредује. Отворено је питање Косова, а и питање Црне Горе. Могао би се појавити и проблем Прешевске долине. Држава која је била највећа у региону доведена је у питање неспособношћу ваших политичара да се договоре. Расцепканост ваше политике и немогућност да јасно кажете *Не* или *Да* и даље вам прави велике проблеме. У првом плану за све требало би да буде земља, а не међусобни сукоби. А она је доведена у питање".

Ако желите играти игру, морате бити у њој – само је један, али веома важан, закључак који стиже из Брисела. ■

Драгана МАРКОВИЋ

мља имала ефикасну војску која је неће превише коштати. НАТО је такође клуб демократија које се познају, које свој однос граде на поверењу и које успостављају ваљан политички дијалог унутар Савеза, али и ван њега. Недавно смо имали састанак на коме се много говорило о важним оперативним питањима, о кријумчарењу жена, криминалу... То је политички дијалог у коме СЦГ и БиХ треба да учествују, јер су европске земље.

Шта очекујете од Самита у Риги?

– Како је за сада договорено, морам да кажем да се ствари могу и мењати, то ће бити самит који ће се усмерити на политички

Треба видети и како ће се поставити питање проширења Савеза, да ли ће оно уопште бити на дневном реду. Не верујем да ће бити нових позива за чланство 2006. године, мислим да ће то бити важно питање Самита у 2008. години.

Да ли ће НАТО позвати представнике Србије и Црне Горе на Самит у Риги?

– Прерано је да вам на то питање одговорим. Могу једино рећи да је за сада планирано да на том самиту учествује само 26 земаља НАТОа, чак ни чланице Партнерства за мир неће бити позване. За сада је тако, не знам хоће ли се ствари променити. ■